

ATT VARA DET MAN ÄR

om folkbildning och demokrati

Detta är ett inspirationsmaterial. Inspirera till vad frågar ni då säkert? Inspirera till att ta del av och tillsammans med styrelsen, kollegor, studerande eller cirkeldeltagare diskutera två material som Folkbildningsrådet givit ut inom projektet *”Folkbildningen och de demokratiska utmaningarna”*.

De två skrifterna jag tänker på är *”Röster om folkbildning och demokrati”* och *”Medborgarbildning i lokalsamhället”*. Har ni inte dem? Då går det bra att beställa dem från Folkbildningsrådet.

1. Inledning

I *”Röster om folkbildning och demokrati”* kan ni läsa om hela projektet på sidan 10–12.

I *”Medborgarbildning i lokalsamhället”* hittar ni en ännu fylligare presentation av projektet på sidan 16–20.

Projektet är nu inne i sin slutfas. Material är skrivna, lokala projekt genomförda, det goda samtalet har i många fall lett från ord till handling. Nu gäller det att vi inom hela folkbildningsfamiljen delar tankar och erfarenheter så att projektets sista del kan bli så att säga kronan på verket. Besvara frågan på vilket sätt folkbildningen kan bidra till demokratins utveckling.

2. Material

De två material som jag hänvisade till ovan har kommit till på två olika sätt.

Röster om folkbildning och demokrati är Folkbildningsrådets remissvar till Demokrati-utredningen. Med hjälp av en redaktör intervjuades de flesta projektledare i de lokala demokratiprojekten som Folkbildningsrådet stödde inom folkhögskolor och studieförbund. Intervjuerna handlade inte så mycket vad man gjorde utan tankarna bakom och erfarenheterna av projekten.

Det finns många guldkorn i denna skrift. Guldkorn som rör frågan om hur vi lever som vi lär när det gäller demokrati inom folkbildningen. Eller som jag valt att kalla detta material *”Att vara det man är”*.

Medborgarbildning i lokalsamhället är ett helt annat material. Det är en forskningsrapport gjord av Laila Niklasson vid Mälardalens högskola.

Utifrån en gedigen bakgrundsteckning av begrepp som folkbildning, demokrati, medborgarskap,

– ges en beskrivning av Habermas teori kring system och livsvärld,

– därefter betraktas lokalsamhället Eskilstuna, ett antal innevånare intervjuas och den folkhögskola och de studieförbund som finns där observeras

– och studien avslutas med ett antal utmaningar till folkbildningen.

Kom ihåg när ni läser denna skrift att det är en forskningsrapport med alla de ingredienser som skall ingå när man forskar på ett sådant komplext och mångsidigt fenomen.

men som folkbildning och demokrati är.

Använd och betrakta dessa skrifter som ett skafferi. Läs och använd det ni behöver för det goda samtalet kring folkbildning och demokrati.

3. Medborgarbildning i lokalsamhället

På sidan 20 i skriften finner ni den tankemodell som prövas i forskningsrapporten. I den här modellen så jämförs folkbildning, den moderna demokratin, stat/landsting/kommun och medborgaren med varandra i sin relation till att vara offentlig. Efter att ha studerat folkhögskolan och studieförbunden i Eskilstuna så modifieras denna tankemodell och återfinns på sidan 262 i en modifierad tappning. Här är demokratin det gemensamma torget för folkbildning, medborgare och stat/landsting/kommun och en ny komponent är tillagd, nämligen sociala rörelser.

Jämför dessa båda modeller och fundera på/samtala om vilken ni känner er mest hemma med. Kan det vara så att ni skulle välja olika modeller beroende på om ni främst ser er som folkbildare eller som kommuninnevånare? Är demokratin det man är och gör eller är det en verksamhet som man ibland deltar i eller väljer att inte delta i?

I kapitel 8, sidan 113–154, så finns det en guldgruva. Denna guldgruva är ett antal djupintervjuer av invånare i Eskilstuna. De representerar ett snitt av invånare. De är inte utvalda p.g.a. att de är deltagare i folkbildningsaktiviteter utan för att de bor i Eskilstuna där folkbildningen är en del av stadsbilden och en viktig verksamhet.

Om ni på er ort skulle försöka välja ut femton invånare som skulle representera ett snitt av ortens befolkning hur skulle den gruppen se ut?

Läs dessa intervjuer och fundera

över/samtala kring vad demokrati kan betyda för dessa personer. Kan demokrati betyda olika saker för olika personer? Vår syn och förväntan på demokrati är ofta präglad av vår historia och vår vardag.

De flesta av de intervjuade har ingen större erfarenhet av folkbildning eller deltar i en studiecirkel eller folkhögskolekurs. Ändå tror jag att ni har tänkt flera gånger när ni läst intervjuerna att den kursen eller den cirkeln skulle passa jätte bra för honom eller henne.

Detta betyder ju att mötet mellan individen och folkbildningen inte har ägt rum i dessa fall. Man har inte hittat varandra. Ser det ut på samma sätt på er ort? Hur skapar man då detta möte, hur upprättas kontakten? Vems ansvar är det att så sker?

4. Att låta oss utmanas

Laila Niklasson slutar sin forskningsrapport i kap 10.10 med ett antal utmaningar till oss, sid 264–265. Låt oss stanna upp inför dessa fyra utmaningar:

1. ”Deltagaren behöver erbjudas tillfällena att gå från det privata till det allmänna, såväl symboliskt, mentalt som rent fysiskt.”

2. ”Deltagare behöver stödjas i att själva skapa tillfällena att gå från det privata till det allmänna, såväl symboliskt, mentalt som rent fysiskt.”

3. ”Folkhögskola och studieförbund behöver skapa tillfällena för sig själva att diskutera frågor som kan formuleras till gemensamma angelägna samhällsfrågor.”

4. ”Folkhögskola och studieförbund behöver skapa tillfällena att gå från det halvvoffentliga till offentlig opinionsbildning.”

Vad de två första utmaningarna handlar om är huruvida vi vår pedagogik, våra

kursuppläggningar och sätt att gestalta vår verksamhet hjälper våra deltagare att engagera sig och ta ansvar också utanför folkhögskolan/studiecirkeln. Hur erfar våra deltagare att de är samhällsmedborgare, att de kan påverka samhället och att det finns en bro mellan folkbildningen och samhället? Vilken roll kan folkbildningen spela för de personer som intervjuats i rapporten?

Den tredje utmaningen handlar om huruvida det finns en agenda eller vision för samhällsförändring utifrån folkbildningens själ. Om ni på er folkhögskola eller i ert studieförbund skulle beskriva vilka samhällsfrågor som är viktiga i dag ur ett folkbildningsperspektiv. Vilka frågor blir det då? Håller ni med om att det finns sådana frågor?

Är det viktigt att vi gör det tillsammans bland folkhögskolor och studieförbund, folkhögskolor och studieförbund tillsammans? Om, hur gör vi det, lokalt och nationellt?

För er som har folkrörelser eller liknande som huvudmän: På vilka punkter skiljer sig respektive sammanfaller dessa rörelserns samhällsvision med hur ni tolkar folkbildningens vision?

Den fjärde utmaningen handlar om hur vi förverkligar vår samhällsvision – opinionsbildning. Är studieförbund och folkhögskolor i dag viktiga och starka opinionsbildare? Om, inom vilka områden i så fall. Om inte, varför? Diskutera också om folkbildningen skall ägna sig åt opinionsbildning kring annat än om de frågor som rör vår ekonomi och regler? Självklart för några, kanske inte för alla.

5. Från ord till handling

Vad betyder demokrati? Laila Niklasson visar i sin rapport på att synen på vad

demokrati har utvecklats genom tiden, i olika samhällen och bland många tänkare. Från att ha varit ett sätt att organisera beslutsprocesser så kan den idag förstås som ett sätt att ge mål och drivkraft för samhällsförändring, ansvar och delaktighet.

Hur skulle ni vilja definiera demokrati på er folkhögskola eller inom ert studieförbund? Skiljer sig den definitionen från hur ni vill definiera demokrati i samhället? Oberoende vad ni svarar på det, vad betyder det för kursdeltagaren?

Demokrati inom folkbildningen riskerar ibland att bli ett ämne bland andra ämnen på schemat eller i kurskatalogen. På vilket sätt genomsyras er verksamhet av er syn på vad demokrati är och hur den utövas?

I materialet *”Röster om folkbildning och demokrati”* finns flera exempel på lokala projekt som har genomförts inom studieförbund och folkhögskolor. På sidan 98 ser ni var de olika personerna som intervjuas finns. Ta gärna kontakt med dem om ni vill få del av vad de upptäckte och lärde sig under projektets gång.

I materialet tas också nya arenor för folkbildningen upp, bland annat då IT. Vad innebär IT för demokratiarbetet? Är IT ett sätt att överbrygga klyftor eller att skapa nya? Läs gärna också magasinet *”IT folkbildning och lärande”* från Folkbildningsrådets Sigtunakonferens april 2002. Temat för den konferensen var *”Folkbildning, IT och lärande – tema demokrati”*.

På folkhögskolor och studieförbund har vi många styrdokument. Det är verksamhetsplaner, jämställdhetsplaner, arbetsmiljöplaner, planer över hur vi använder förstärkningsbidrag o.s.v. Även om ingen idag kräver det så borde vi kanske börja arbeta med demokratiplaner. Tänk att tillsammans med styrelse, medarbetare och delta-

gare inom folkhögskola och studieförbund få arbeta med en sådan plan, utvärdera och utveckla den. Att leva som man lär. Ett citat ur materialet ”Röster om folkbildning och demokrati” lyder så här: *Gör man ett ställningstagande att allas röst är värd att lyssna på, då måste man sedan också göra det möjligt för alla att komma till tals* (sid 75).

6. Att se framåt

Som ni vet har Folkbildningsrådet fått i uppdrag av regeringen att ta fram en folkbildningens framsyn – dess framtida roll och uppgift. Det arbetet skall snart börja och involvera hela folkbildningen.

Vilken roll skall demokrati ha i en sådan framsyn? Traditionellt så motiveras bland annat samhällets stöd till folkbildningen med att vi har en viktig och oundgänglig roll i demokratiutvecklingen, i förnyelsen av folkrörelserna och som bärare av förny-

elsen av demokratins arbetsformer. Stämmer det idag? Har andra tagit över den rollen och i så fall vilka? Vilken demokratisyn förmedlar de i så fall?

En framsyn förutsätter en omvärldsanalys – annars blir det tunnelseende. Vilka hot och möjligheter ser ni idag finns för demokratiarbetet och synen på demokrati inom folkbildningen och i samhället? Vilka bärande idéer inom folkbildningen är viktiga att lyfta fram och dra konsekvensen av i en framsyn.

”Jag är intresserad av framtiden, därför att jag kommer att tillbringa resten av mitt liv där.” (Kettering)

Lycka till med arbetet att vara det ni är – Sveriges demokrativerkstäder.

Åke Göransson